

Ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση στην περίοδο του κορωνοϊού COVID-19

Ελένη Μ. Παλιούρα, Δικηγόρος, ΥπΔΝ Εκκλησιαστικού Δικαίου ΕΚΠΑ, Μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του Επιστημονικού Περιοδικού ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ

1.Εισαγωγή: Ψηφιακή δημόσια διοίκηση και μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19

Ο σύγχρονος κόσμος της ψηφιακής πληροφορίας έχει φυσικά επηρεάσει και το νομικό πλαίσιο διαχείρισής της, με τη χρήση των νέων συστημάτων τεχνολογίας και πληροφόρησης στη δημόσια διοίκηση και ειδικότερα των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Για την ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση, λοιπόν, (e-government) εντοπίζεται πλήθος βιβλιογραφικών αναφορών τόσο στον εθνικό όσο και στον ευρωπαϊκό νομικό χώρο, καθώς πρόκειται για ζήτημα συνεχώς εξελισσόμενο και συνδεδεμένο με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και της πληροφορίας, και εν τέλει με την ηλεκτρονική δημοκρατία, η οποία εξυπηρετεί τη βελτίωση των διοικητικών δομών και την ενσωμάτωσή τους σε ένα σύγχρονο πλαίσιο εξάλειψης προβλημάτων που ταλαιπωρούσαν τόσο τις ίδιες όσο και τους διοικουμένους (π.χ. ανεπτυγμένη γραφειοκρατία). Σκοπός του παρόντος άρθρου δεν είναι η επισκόπηση της έννοιας της ηλεκτρονικής δημόσιας διοίκησης εν συνόλω, αλλά η ανάλυση των θεμελιωδών σημείων των μέτρων που έχουν ληφθεί από το ελληνικό κράτος στον τομέα αυτό εν μέσω της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19¹.

Πιο αναλυτικά, με την ΠΝΠ της 20.03.2020 «Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου της 20.03.2020 Κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης» (ΦΕΚ Α' 68/20-03-2020), εισήχθησαν ρυθμίσεις για την ψηφιακή λειτουργία και την αντιμετώπιση επείγουσών αναγκών της δημόσιας διοίκησης. Συγκεκριμένα, οι ρυθμίσεις αυτές καταλαμβάνουν τα άρθρα 24-43 της ΠΝΠ, ήτοι το Γ' Μέρος της. Συμπληρωματικά, με την ΠΝΠ της 30-3-2020 «Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις» (ΦΕΚ 75/Α/30-3-2020) θεσπίστηκαν περαιτέρω σχετικές ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται κυρίως στο Μέρος Ε', το οποίο αφορά το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης². Κατά τα ως άνω, πρόκειται να σκιαγραφηθεί το γενικό πλαίσιο

¹ Για τη νομική ανάλυση των μέτρων γενικά βλ. Β. Τζέμος, Η μέρα νύχτα. Η πανδημία, η ζωή ως το υπέρτατο αγαθό και οι δύο όψεις της αναλογικότητας, ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ 2020, σελ. 1επ. στο παρόν ειδικό τεύχος.

² Βλ. αναλυτική περιγραφή σε Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών Ρυθμίσεων, σ.149, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11244588.pdf> (τελευταία πρόσβαση, 4.4.2020). Σημειώνεται εδώ ότι το νομοσχέδιο για την «Κύρωση της από 20.3.2020 Π.Ν.Π. «Κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης» (Α' 68) και άλλες διατάξεις» κατατέθηκε στις 3.4.2020 και εξετάστηκε στις 7.4.2020 σε κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων και της Διαρκούς Επιτροπής Οικονομικών, βλ.πρακτικό-έκθεση επιτροπής, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68e9a5d4576eff/%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_%CE%9D%CE%A3_%CE%9A%CF%8D%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7%20%CE%A0%CE%9D%CE%A0%20%CE%A5%CE%B3

λειτουργίας της ηλεκτρονικής δημόσιας διοίκησης εντός της κρίσιμης περιόδου που βιώνει η Ελλάδα. Η σκιαγράφηση αυτή επικεντρώνεται στη λειτουργία της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης και των δυνατοτήτων που προσφέρονται στους χρήστες της, ενώ εξετάζονται ζητήματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων που ανακύπτουν με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας.

2.Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης: Γενική ρύθμιση

Με το 24^ο άρθρο της ΠΝΠ 20.3.2020 ρυθμίζεται η έκδοση εγγράφων μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης³, η λειτουργία και η τεχνολογική ανάπτυξη της οποίας υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης (ΓΓΠΣΔΔ) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης⁴. Η ΕΨΠ δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της γενικής στοχοθεσίας του εν λόγω Υπουργείου, δηλαδή προς «διευκόλυνση των πολιτών και των επιχειρήσεων στις καθημερινές τους συναλλαγές με το Δημόσιο⁵». Η νέα δυνατότητα, λοιπόν, που θεσμοθετήθηκε λίγους μήνες πριν από την έναρξη της πανδημίας, και η λειτουργία της οποίας επισπεύσθηκε λόγω των συνθηκών⁶, εξυπηρετεί την άμεση επαφή πολίτη-κράτους ψηφιακά, χωρίς να απαιτείται φυσική παρουσία σε υπηρεσίες, αφού αποσκοπεί στη συγκέντρωση του συνόλου των ψηφιακών

[%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%20%CE%BC%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20COVID-19%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82.7.4.2020.pdf](#) (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020).

³ Η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη θεσπίστηκε με το άρθρο 52 του ν. 4635/2019 (Α' 167), το οποίο χαρακτηριστικά αναφέρει στην πρώτη παράγραφο: *Ιδρύεται Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης, με διεύθυνση gov.gr, της οποίας η παραγωγική λειτουργία, καθώς και η τεχνολογική ανάπτυξη και υποστήριξη, ανήκει στην αρμοδιότητα της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη αποτελεί το κεντρικό σημείο παροχής ηλεκτρονικών ψηφιακών υπηρεσιών τις οποίες σωρεύει υποχρεωτικά από όλους τους φορείς της γενικής κυβέρνησης. Για την παροχή των ηλεκτρονικών ψηφιακών υπηρεσιών από την ΕΥΠ στην Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης απαιτείται η έγκριση της ΕΥΠ.*

⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση, σ.7, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11244578.pdf> (τελευταία πρόσβαση, 4.4.2020): «Με το εικοστό τέταρτο άρθρο εισάγονται ρυθμίσεις για την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών από φορείς του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα προς φυσικά και νομικά πρόσωπα μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης του άρθρου 52 ν.4635/2019 (Α'167), ενώ για την πρόσβαση στις ως άνω υπηρεσίες απαιτείται η προηγούμενη αυθεντικοποίηση του χρήστη, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 25».

⁵ Βλ. υπ' αριθμ. 7334/23.3.2020 εγκύκλιο του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα «Μητρώο Ψηφιακών Υπηρεσιών - Ενέργειες για την έναρξη λειτουργίας της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr)». Η εγκύκλιος εκδόθηκε προς εξειδίκευση της ΠΝΠ 20.3.2020 και αναπτύσσει την υποχρέωση συγκέντρωσης των ψηφιακών υπηρεσιών των φορέων Γενικής Κυβέρνησης στην Ενιαία Πύλη, ώστε να έχουν ενιαίο χαρακτήρα προς διευκόλυνση της σχέσης πολίτη-κράτους. Για το σκοπό οι ήδη υφιστάμενες ψηφιακές υπηρεσίες θα αναπροσαρμοστούν, προκειμένου να ταιριάζουν στο χαρακτήρα και τη λειτουργία της Ενιαίας Πύλης. Βλ. και <https://mindigital.gr/archives/1277> (τελευταία πρόσβαση, 2.4.2020).

⁶ Βλ. από 5.4.2020 ανακοίνωση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, «Συνέντευξη του Υπουργού Επικρατείας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης Κυριάκου Πιερρακάκη στην εφημερίδα REAL NEWS», <https://mindigital.gr/archives/1339> (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020): «Η ψηφιοποίηση του Δημοσίου ήταν μια εκκρεμότητα που μετατράπηκε σε αναγκαιότητα για τη χώρα. Η πολιτική μας ήταν ήδη σχεδιασμένη και δεν άλλαξε – αυτό που μεταβλήθηκε λόγω της πανδημίας ήταν ο χρόνος της υλοποίησής της: έπρεπε να επισπεύσουμε διαδικασίες για να φτάσουν πιο γρήγορα και με τρόπο απλό στους πολίτες οι ψηφιακές υπηρεσίες του κράτους, ώστε να τους επιτρέψουμε να κάνουν περισσότερες δουλειές από το σπίτι όσο ισχύουν οι αναγκαίοι περιορισμοί της κυκλοφορίας. {...}».

υπηρεσιών που παρέχονται ή θα παρέχονται στο μέλλον από τους φορείς Γενικής Κυβέρνησης⁷.

Το άρθρο με αριθμό 24 της ως άνω ΠΝΠ εξειδικεύει αρχικά την έννοια του «χρήστη» των υπηρεσιών της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης. Πιο αναλυτικά, χρήστης είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που ενεργεί για τον εαυτό του ατομικά ή ως νόμιμος εκπρόσωπος νομικού προσώπου ή με οποιαδήποτε άλλη ιδιότητα εκπροσώπησης ή αντιπροσώπευσης τρίτου προσώπου, η οποία είναι απαραίτητο να αναγράφεται στο σώμα του εγγράφου που εκδίδεται⁸. Τα έγγραφα που εκδίδονται παραμένουν αποθηκευμένα στη θυρίδα του χρήστη για χρονικό διάστημα τριάντα ημερών και έπειτα είτε αποστέλλονται ηλεκτρονικά στη θυρίδα του φορέα επιλογής του, είτε εκτυπώνονται και υποβάλλονται ως έντυπα έγγραφα, ανάλογα με την επιλογή στην οποία θα προβεί ο ίδιος ο χρήστης⁹.

Προκειμένου ένα πρόσωπο να κάνει χρήση των υπηρεσιών της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης, απαιτείται προηγουμένως μια διαδικασία ταυτοποίησης, η οποία αναλύεται στο άρθρο υπ' αριθμ. 25 της ΠΝΠ με τίτλο «Τρόποι αυθεντικοποίησης για χρήση υπηρεσιών της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης»¹⁰. Το εν λόγω άρθρο είναι διαμορφωμένο στο πλαίσιο του GDPR και του εθνικού εφαρμοστικού του νομοθετήματος, ήτοι του ν.4624/2019 (Α' 137), ορίζοντας ως υπεύθυνο επεξεργασίας των δεδομένων που καταχωρούνται και παραμένουν για ορισμένο διάστημα στην ΕΨΠ το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Η αυθεντικοποίηση των χρηστών¹¹ πραγματοποιείται με την απλή διαδικασία της χρήσης των κωδικών-διαπιστευτηρίων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης (taxisnet). Συγκεκριμένα, ο χρήστης επιλέγει μία από τις παρεχόμενες υπηρεσίες στον ιστότοπο της ΕΨΠ (υπεύθυνη δήλωση, εξουσιοδότηση, αίτηση¹²) και μεταφέρεται αυτόματα στο διαδικτυακό περιβάλλον της ΓΓΠΣΔΔ, προκειμένου να επαληθευτούν τα στοιχεία του¹³.

Να σημειωθεί ότι κατά το άρθρο με αριθμό 29 της από 20.3.2020 ΠΝΠ ορίζεται η δυνατότητα υποβολής αιτήσεων μέσω της ΕΨΠ στα Κ.Ε.Π.. Συγκεκριμένα, κάθε χρήστης

⁷ Βλ. από 22.3.2020 Δελτίο Τύπου-Ανακοίνωση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα «Σε δοκιμαστική λειτουργία το gov.gr – Ηλεκτρονικά η συμπλήρωση και υπογραφή εξουσιοδοτήσεων και υπεύθυνων δηλώσεων – Οδηγίες χρήσης της πλατφόρμας», mindigital.gr/archives/1273 (τελευταία πρόσβαση, 2.4.2020): «{...} Το gov.gr συγκεντρώνει το σύνολο των υπηρεσιών (503) που παρέχονται ψηφιακά από το Δημόσιο και κάθε υπηρεσία που θα ψηφιοποιείται στο μέλλον θα ενσωματώνεται στην πλατφόρμα. Επιπλέον, ο πολίτης έχει τη δυνατότητα να συμπληρώνει και να υπογράφει ηλεκτρονικά εξουσιοδοτήσεις και υπεύθυνες δηλώσεις. Παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα άμεσης ηλεκτρονικής αποστολής εξουσιοδοτήσεων και υπεύθυνων δηλώσεων στην αρχή η οποία ζητά την έκδοσή τους χωρίς ο πολίτης να χρειάζεται να μεταβεί σε αυτήν {...}».

⁸ Βλ. υπ' αριθμ. 7335/23.3.2020 εγκύκλιο του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα «Επείγουσες οδηγίες για τη εφαρμογή των ψηφιακών υπηρεσιών ηλεκτρονικής υπεύθυνης δήλωσης και εξουσιοδότησης στην Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr)».

⁹ Άρθρο 24 παρ.4 της από 20.3.2020 ΠΝΠ.

¹⁰ Ειδικότερη διαδικασία ταυτοποίησης που διενεργείται υποχρεωτικά πριν από την έκδοση πιστοποιητικού από υπηρεσία εμπιστοσύνης, περιγράφεται στο τριακοστό άρθρο της ΠΝΠ και ανταποκρίνεται στο ιδιαίτερο καθεστώς των εν λόγω υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού εισάγεται για πρώτη φορά στο εθνικό δίκαιο η δυνατότητα της εξ' αποστάσεως ταυτοποίησης, οι προδιαγραφές της οποίας ρυθμίζονται με υπουργική απόφαση, βλ. αιτιολογική έκθεση, σ.8, ό.π..

¹¹ Βλ. αιτιολογική έκθεση, σ.7, ό.π., όπου αναφέρεται ότι η απαίτηση αυθεντικοποίησης των χρηστών εξυπηρετεί την ασφάλεια των συναλλαγών και τη βεβαιότητα των στοιχείων κάθε συναλλασσομένου με το δημόσιο.

¹² Βλ. και άρθρο 26 της από 20.3.2020 ΠΝΠ.

¹³ Βλ. και υπ' αριθμ. 7335/23.3.2020 ό.π..

έχει τη δυνατότητα να υποβάλει αιτήσεις στα Κ.Ε.Π. ηλεκτρονικά είτε μέσω της Κεντρικής Διαδικτυακής Πύλης της δημόσιας διοίκησης (ermis.gov.gr), είτε μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής "e-ker.gov.gr" της ΕΥΠ της Δημόσιας Διοίκησης. Ως προς την ταυτοποίηση των χρηστών ισχύει η διάταξη του 25^{ου} άρθρου της ΠΝΠ. Ειδικότερα θέματα που αφορούν τις εν λόγω ηλεκτρονικές εφαρμογές, ένα από τα οποία είναι και η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων διά της ασκήσεως των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει ο GDPR, ορίζονται με υπουργική απόφαση.

3. Ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση και ηλεκτρονική εξουσιοδότηση

Μια δυνατότητα που παρέχει η ΕΥΠ είναι ακριβώς η έκδοση ηλεκτρονικών υπεύθυνων δηλώσεων και εξουσιοδοτήσεων¹⁴, γεγονός που εξυπηρετεί σημαντικά την καθημερινότητα των πολιτών. Αρχικά, η διαδικασία σύνταξης ηλεκτρονικής υπεύθυνης δήλωσης του άρθρου 8 του ν.1599/1986 (Α' 75) περιγράφεται στο άρθρο υπ' αριθμ. 27 της από 20.3.2020 ΠΝΠ. Συγκεκριμένα, η διαδικασία διενεργείται μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής «e-Dilos», όπου η δήλωση υποβάλλεται και γίνεται αποδεκτή σύμφωνα με τα οριζόμενα στο εικοστό τέταρτο άρθρο της ΠΝΠ, με την αυθεντικοποίηση να ισχύει ως βεβαίωση γνήσιου υπογραφής του άρθρου 11 του ν.2690/1999 (Α' 45). Αρχείο ηλεκτρονικών υπεύθυνων δηλώσεων που συντάχθηκαν τηρείται στη θυρίδα του χρήστη και στη θυρίδα του αρμόδιου φορέα για διάστημα τριάντα ημερών, με σημείο έναρξης την ημερομηνία και την ώρα που αναγράφεται στο σώμα της δήλωσης. Κατά την τέταρτη παράγραφο του ως άνω άρθρου, η ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση υλοποιείται μέσω του Κέντρου Διαλειτουργικότητας (ΚΕ.Δ.) της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης (Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ.) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, τηρουμένου του ισχύοντος Πλαισίου Ασφάλειας Πληροφοριακών Συστημάτων της Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ. και των διατάξεων περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ. περαιτέρω είναι αρμόδια να επιβεβαιώνει το περιεχόμενο της υπεύθυνης δήλωσης και να αναγκαία στοιχεία ως προς την αυθεντικοποίησή της σε περιπτώσεις αμφισβήτησης του περιεχομένου της ή άρνησης αποδοχής της υποβολής της. Την αρμοδιότητα αυτή φέρει η Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ. με την ιδιότητα του παρόχου της υπηρεσίας και έχει το δικαίωμα να κοινοποιεί τα ως άνω στον δηλούντα, στον αποδέκτη της υπεύθυνης δήλωσης, ή σε οποιονδήποτε φέρει ειδικό έννομο συμφέρον, κατά τις παρ. 2, 3 και 5 του άρθρου 5 του ν. 2690/1999, συνεπώς φέρει και το δικαίωμα τήρησης των αναγκαίων μεταδεδομένων για χρονικό διάστημα επτά τουλάχιστον ετών. Με εγκύκλιο του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης εξειδικεύεται πλήρως η διαδικασία σύνταξης ηλεκτρονικής υπεύθυνης δήλωσης¹⁵. Τέλος, στο τεσσαρακοστό άρθρο της από 30.3.2020 ΠΝΠ προβλέπονται κατεπείγοντα μέτρα προς αποφυγή της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 που αφορούν το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και ορίζουν τη χρήση ηλεκτρονικής υπεύθυνης δήλωσης στο πλαίσιο συμβάσεων για την εκτέλεση έργων Τ.Π.Ε. που είναι απολύτως απαραίτητα. Μετά από την έκδοση της απόφασης κατακύρωσης ή ανάθεσης, λοιπόν, ο ανάδοχος προσκαλείται άμεσα να υπογράψει τη σύμβαση για την

¹⁴ Έως τώρα, έχουν συμπληρωθεί και κατατεθεί παραπάνω από 55.000 ηλεκτρονικές εξουσιοδοτήσεις και υπεύθυνες δηλώσεις, βλ. από 5.4.2020 Ανακοίνωση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Συνέντευξη του υφυπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης Γρηγόρη Ζαριφόπουλου στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής», <https://mindigital.gr/archives/1345> (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020).

¹⁵ Βλ. υπ' αριθμ. 7335/23.3.2020 ό.π., όπου αναλύονται οι ενέργειες των πολιτών και των δημοσίων φορέων, <https://diavgeia.gov.gr/doc/%CE%A97%CE%96%CE%A846%CE%9C%CE%A4%CE%9B%CE%A0-%CE%A1%CE%A5%CE%A6?inline=true> (τελευταία πρόσβαση, 2.4.2020).

εκτέλεση των έργων αυτών, προσκομίζοντας μόνο υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του ν.1599/1986 (Α' 75) ή ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση μέσω της ΕΨΠ της Δημόσιας Διοίκησης¹⁶.

Ως προς την ηλεκτρονική εξουσιοδότηση που περιγράφεται στο άρθρο υπ' αριθμ. 28 της από 20.3.2020 ΠΝΠ, καταρτίζεται στην ΕΨΠ μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής «e-Exousiodotisi», ενώ δεν δύναται να υποκαταστήσει το συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο. Κατά τα λοιπά, ισχύουν τα ίδια με την ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση του άρθρου με αριθμό 27, ενώ αναλυτικές οδηγίες βρίσκονται στην υπ' αριθμ. 7335/23.3.2020 εγκύκλιο του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Αναλυτικές οδηγίες, όμως, έχουν δημοσιευθεί προς διευκόλυνση των πολιτών και μέσω Δελτίου Τύπου του ως άνω Υπουργείου¹⁷, που περιγράφουν την ηλεκτρονική διαδικασία που ακολουθείται για την κατάρτιση ηλεκτρονικής εξουσιοδότησης σε επιμέρους βήματα.

4. Ηλεκτρονική συνταγογράφηση

Στο τριακοστό έκτο άρθρο της από 20.3.2020 ΠΝΠ ορίζεται ότι για διάστημα δύο μηνών και κατά παρέκκλιση του σχετικού ισχύοντος κανονιστικού καθεστώτος, η άυλη συνταγογράφηση διενεργείται μέσω της διακίνησης και εκτέλεσης της άυλης συνταγής και του άυλου παραπεμπτικού αποκλειστικά με ηλεκτρονικό τρόπο στο Σύστημα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας¹⁸ που λειτουργεί και διαχειρίζεται η Η.ΔΙ.Κ.Α. Α.Ε.. Ο ασθενής συνδέεται στο σύστημα με την ταυτοποίηση να πραγματοποιείται είτε με τη χρήση των κωδικών πρόσβασής του στο Σύστημα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, εφόσον διαθέτει («Είσοδος με ΠΦΥ»), είτε με τη χρήση των κωδικών-διαπιστευτηρίων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης (taxisnet). Έπειτα, δηλώνει ότι επιθυμεί να λαμβάνει ηλεκτρονικά τις συνταγές των φαρμάκων που συνταγογραφούνται, φέροντας παράλληλα την υποχρέωση να αναφέρει αν πρόκειται να τις λάβει μέσω μηνύματος στο κινητό του τηλέφωνο είτε και μέσω email στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που διαθέτει. Και στις δύο περιπτώσεις καταχωρεί τα απαραίτητα στοιχεία στο σύστημα, δηλαδή τον αριθμό του κινητού του τηλεφώνου ή και τη διεύθυνση ηλεκτρονικού το ταχυδρομείου. Για τη διενέργεια της διαδικασίας και την αποστολή των συνταγών, οι οποίες φέρουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων του ιατρού και της ημερομηνίας έκδοσής τους, χρησιμοποιείται το Σύστημα Ηλεκτρονικής Συνταγογράφησης, στο οποίο συνδέονται οι ιατροί με τους μοναδικούς κωδικούς πιστοποίησής τους. Ο φαρμακοποιός με τη σειρά του ανακτά την άυλη ηλεκτρονική συνταγή μέσω του ως άνω συστήματος με τη διαδικασία που περιγράφεται στην παράγραφο με αριθμό 4, ενώ μόλις εκτελέσει τη συνταγή, ο πολίτης λαμβάνει σχετικό μήνυμα με τα στοιχεία εκτέλεσης της συνταγής.

Αντιλαμβάνεται κανείς ότι πρόκειται για μια ευαίσθητη διαδικασία από πλευράς επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που ωστόσο διευκολύνει ιδιαίτερα τις ευπαθείς ομάδες, τα μέλη των οποίων δεν είναι υποχρεωμένα με αυτόν τον τρόπο να παρουσιαστούν αυτοπροσώπως στο ιατρείο. Σημειώνεται, επίσης, ότι η διαδικασία αυτή

¹⁶ Βλ. και άρθρο υπ' αριθμ. 34 της από 20.3.2020 ΠΝΠ.

¹⁷ Από 22.3.2020 Δελτίο Τύπου Ανακοίνωση με θέμα «Σε δοκιμαστική λειτουργία το gov.gr – Ηλεκτρονικά η συμπλήρωση και υπογραφή εξουσιοδοτήσεων και υπεύθυνων δηλώσεων – Οδηγίες χρήσης της πλατφόρμας», ό.π..

¹⁸ [https:// www.e-syntagografisi.gr/p-rv/p](https://www.e-syntagografisi.gr/p-rv/p) (τελευταία πρόσβαση, 30.3.2020).

είναι προαιρετική και σε περίπτωση που επιλεγεί από κάποιον πολίτη, ο τελευταίος πρέπει να εισέλθει στο gov.gr, να επιλέξει αρχικά την κατηγορία υπηρεσιών «Υγεία και Πρόνοια» και εν συνεχεία την υποκατηγορία «Φάκελος Υγείας», όπου θα βρει την εφαρμογή για την άυλη συνταγογράφηση. Η καταχώριση της συνταγής και εκτέλεσή της πραγματοποιείται μέσω της πλατφόρμας e-prescription.gr μόνο με τη χρήση του κωδικού που έχει αποσταλεί από το γιατρό στον ασθενή, ενώ σε περίπτωση απώλειας του σχετικού μηνύματος η συνταγή είναι δυνατόν να ανακτάται μέσω του ΑΜΚΑ του ασθενούς¹⁹. Τέλος, κατά το από 3.4.2020 Κοινό δελτίο Τύπου των Υπουργείων Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υγείας, σύμφωνα με στοιχεία της ΗΔΙΚΑ, εντός διαστήματος μικρότερου των δύο εβδομάδων ο αριθμός των πολιτών που πραγματοποίησαν εγγραφή στην πλατφόρμα ehealth.gov.gr ξεπέρασαν τους 140.000, ενώ τα τελευταία εικοσιτετράωρα οι άυλες συνταγές ανήλθαν στο 10% της συνολικής ημερήσιας συνταγογράφησης²⁰.

Χρήση των νέων τεχνολογικών συστημάτων προβλέπεται γενικότερα στον τομέα της υγείας, προς εξυπηρέτηση των ειδικών αναγκών που δημιουργεί η πανδημία. Για παράδειγμα, το τριακοστό έβδομο άρθρο της από 30.3.2020 ΠΝΠ, περιγράφει τη διαδικασία χορήγησης φαρμάκων εκτός εγκεκριμένων ενδείξεων σε νοσούντες από τον κορωνοϊό COVID-19 από θεράποντες ιατρούς. Σύμφωνα με τις διατάξεις του, ο θεράπων ιατρός, υπό τις προϋποθέσεις του τριακοστού έκτου άρθρου της ΠΝΠ με τίτλο «Έγκριση χορήγησης φαρμάκων εκτός εγκεκριμένων ενδείξεων σε νοσούντες από τον κορωνοϊό COVID-19», χορηγεί φαρμακευτική αγωγή χρησιμοποιώντας για τη γνωστοποίησή της το «Σύστημα Ηλεκτρονικής Προέγκρισης» (Σ.Η.Π.) του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) συνυποβάλλοντας τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Εν προκειμένω, το Σ.Η.Π. του ΕΟΠΥΥ λειτουργεί ως Μητρώο Καταγραφών χορήγησης φαρμάκων εκτός εγκεκριμένων ενδείξεων για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού COVID-19. Κατά την τρίτη παράγραφο του υπό εξέταση άρθρου, η επεξεργασία των αιτημάτων στο Σ.Η.Π. και η υποβολή τους τελεί στο πλαίσιο επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία επιτάσσεται από λόγους δημοσίου συμφέροντος χάριν προστασίας της δημόσιας υγείας. Διασφαλίζεται φυσικά η προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, καθώς απαγορεύεται ρητά η επεξεργασία τους για διαφορετικούς σκοπούς και από κάθε τρίτο πλην του ΕΟΦ, του ΕΟΔΥ, της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας και των Ειδικών Επιτροπών αντιμετώπισης της πανδημίας. Τόσο, λοιπόν οι υπεύθυνοι επεξεργασίας των δεδομένων όσο και οι εκτελούντες την επεξεργασία εν προκειμένω υποχρεούνται αυστηρά προς απόλυτη τήρηση του απορρήτου.

5. Τηλεδιάσκεψη

Το εικοστό τρίτο άρθρο της από 20.3.2020 ΠΝΠ προβλέπει τη δυνατότητα τηλεδιάσκεψης του Υπουργικού Συμβουλίου ως προς ορισμένα μέλη ή το σύνολό τους. Προς

¹⁹ Βλ. και Δελτίο Τύπου-Ανακοίνωση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα «Ιατρικές συνταγές στο κινητό μέσω του gov.gr – Σε δοκιμαστική λειτουργία η άυλη συνταγογράφηση», <https://mindigital.gr/archives/1287> (τελευταία πρόσβαση, 30.3.2020).

²⁰ Βλ. την Κοινή Δήλωση στο <https://mindigital.gr/archives/1329> (τελευταία πρόσβαση, 4.4.2020), όπου επισυνάπτεται έγγραφο οδηγιών από την ΗΔΙΚΑ για την ενεργοποίηση της άυλης συνταγογράφησης. Προβλέπεται, επίσης, η σύσταση του Ειδικού Μητρώου Ασθενών του άρθρου με αριθμό 29 της από 30.3.2020 ΠΝΠ, βλ. και Πέννυ Μπουλούτζα, «Στην τελική ευθεία το Εθνικό Μητρώο Ασθενών», *Η Καθημερινή*, 2.4.2020, [https://www.kathimerini.gr/1071871/article/epikairothta/ellada/sthn-telikh-ey8eia-to-e8niko-mhtrwo-as8enwn](https://www.kathimerini.gr/1071871/article/epikairothta/ellada/sthn-telikh-eytheia-to-ethniko-mhtrwo-as8enwn) (τελευταία πρόσβαση, 3.4.2020).

αξιοποίηση της δυνατότητας αυτής η πρόσκληση προς τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου αναγράφει τις αναγκαίες πληροφορίες και τεχνικές οδηγίες για τη συμμετοχή τους στη συνεδρίαση. Σχετικά με το Υπουργικό Συμβούλιο, επισημαίνεται, επίσης, η λειτουργία της νέας πλατφόρμας για την ψηφιακή υπογραφή και ηλεκτρονική διακίνηση εγγράφων που υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και παραδόθηκε λειτουργικό στην Προεδρία της Κυβέρνησης. Η πλατφόρμα αυτή φιλοξενείται στο g-cloud της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης και επιταχύνει το έργο της εκτελεστικής εξουσίας²¹.

Περαιτέρω, σε σχέση με την τηλεδιάσκεψη, προβλέπεται η δυνατότητα διεξαγωγής γενικής συνέλευσης μετόχων ή εταιρών οποιουδήποτε νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, εξ αποστάσεως και κατά τη διάταξη της παραγράφου με αριθμό 2 του άρθρου με αριθμό 23 της ΠΝΠ. Δυνατότητα τηλεδιάσκεψης προβλέπεται, επίσης²², και στο άρθρο με αριθμό 42 της από 30.3.2020 ΠΝΠ, σύμφωνα με το οποίο εξ αποστάσεως μπορεί να πραγματοποιηθεί η λήψη αποφάσεων διοικητικών συμβουλίων των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου με κάθε πρόσφορο τηλεπικοινωνιακό μέσο, καθώς και δια περιφοράς. Τις υπογραφές των μελών μπορεί να αντικαταστήσει ανταλλαγή μηνυμάτων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλο ηλεκτρονικό μέσο.

Χαρακτηριστικά και ανεξάρτητα από τις ως άνω διατάξεις που προβλέπουν ειδικές περιπτώσεις χρήσης της δυνατότητας τηλεδιάσκεψης εν μέσω πανδημίας, την ευρύτερη αυτή λύση έχουν αξιοποιήσει τα ΑΕΙ, το ΑΣΕΠ και η ΑΠΔΠΧ²³, ενώ η τελευταία συνεδρίαση του διαρκούς συλλογικού οργάνου του ν.π.δ.δ. Εκκλησία της Ελλάδος (Δ.Ι.Σ.) πραγματοποιήθηκε, επίσης, μέσω αυτού του τρόπου εφαρμοζόμενης, ωστόσο, εδώ αναλογικώς της διάταξης του άρθρου 14παρ.13 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας²⁴, εξαιτίας του ειδικού της καθεστώτος που ορίζει κατ' αρχήν τη μη άσκηση εκ μέρους της δημόσιας εξουσίας.

6. Αρχή αναλογικότητας και Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση

Η παρούσα πανδημία έχει φέρει τους εθνικούς και ευρωπαϊκούς θεσμούς ενώπιον της ανάγκης επιβολής εκτάκτων ρυθμίσεων που επηρεάζουν το σύνολο της συλλογικής διαβίωσης και της διαμόρφωσης της καθημερινότητας. Μέσα από τις εν λόγω ρυθμίσεις προκύπτει το ζήτημα της εξέτασης των μέτρων που λαμβάνονται, τα οποία θεσπίζονται υπό

²¹ Δελτίο Τύπου-Ανακοίνωση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα «Ψηφιοποιείται η λειτουργία του Υπουργικού Συμβουλίου», <https://mindigital.gr/archives/1282> (τελευταία πρόσβαση, 30.3.2020).

²² Πρβλ. όμως και άρθρο υπ' αριθμ. 39 σχετικά με το ΝΣΚ της από 20.3.2020 ΠΝΠ.

²³ Βλ. από 16.3.2020 ανακοίνωση, <https://www.dpa.gr/APDPXPortlets/htdocs/documentSDisplay.jsp?docid=214,18,93,122,53,90,47,157> (τελευταία πρόσβαση, 3.4.2020).

²⁴ Ν.2690 ΦΕΚ Α'45/9.3.1999 Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις. Σημειώνεται ότι ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας υπέστη τροποποίηση διά της από 20.3.2020 ΠΝΠ ως εξής: Παρ.3 Άρθρο τριακοστό πρώτο Π.Ν.Π. 20-3-2020/2020: 3. Στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 11 του ν. 2690/1999 προστίθεται εδάφιο ως εξής: «Στις περιπτώσεις που ο νόμος απαιτεί βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του ενδιαφερομένου, αρκεί, κατά περίπτωση, η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του ενδιαφερομένου, εφόσον το έγγραφο διακινείται ηλεκτρονικά.». Τίθεται δηλαδή στο προσκήνιο το νομικό ζήτημα της ισχύος της ψηφιακής υπογραφής και σφραγίδας επί ηλεκτρονικών εγγράφων, βλ. και Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, αριθμ. 88/7/2020, σ.116, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11244586.pdf> (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020).

το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας. Στην ελληνική έννομη τάξη η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται κατ' αρχήν στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ'²⁵ και στο υπό εξέταση ζήτημα, της λειτουργίας δηλαδή της ηλεκτρονικής δημόσιας διοίκησης εν μέσω πανδημίας ανακύπτει σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε σχέση με την ως άνω αρχή. Για παράδειγμα, κατά πόσο η κατά παρέκκλιση ρύθμιση της άυλης συνταγογράφησης είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων; Παρομοίως περιορίζει ή όχι η θέσπιση ενός επιδημιολογικού συστήματος τον ιδιωτικό βίο; Ανακύπτει δηλαδή η ανάγκη εξέτασης του περιορισμού της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της προστασίας κατ' επέκταση του ιδιωτικού βίου υπό το πρίσμα των άρθρων 9 και 9ΑΣ σε σχέση με την ανάγκη διασφάλισης της ανθρώπινης ζωής και της δημόσιας υγείας²⁶. Και η ερμηνεία της αρχής της αναλογικότητας εν προκειμένω τελεί υπό το πλαίσιο κατ' αρχήν και του άρθρου 5 ΓΚΠΔ που περιλαμβάνει τις γενικές αρχές της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.

Αρχικά, σκόπιμο είναι να αναφερθεί ότι το EDPB έχει αφήσει ευρύ περιθώριο εκτίμησης στις εθνικές έννομες τάξεις για θέσπιση ρυθμίσεων με στάθμιση των δικαιωμάτων σε εκάστοτε περίπτωση (διότι το θέμα των προσωπικών δεδομένων εν μέσω πανδημίας δεν ανακύπτει μόνο σε σχέση με την ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση, αλλά και σε όλο το φάσμα των ρυθμίσεων, π.χ. στις εργασιακές σχέσεις)²⁷. Η ελληνική ΑΠΔΠΧ κατόπιν της υπ' αριθμ. 5/2020 απόφασης της Ολομέλειάς της, εξέδωσε Κατευθυντήριες Γραμμές για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της διαχείρισης του COVID-19²⁸. Πιο αναλυτικά, η ΑΠΔΠΧ (εφεξής η Αρχή) στην παράγραφο με αριθμό 1 των οδηγιών που εξέδωσε, αναφέρει ότι οι πληροφορίες που αφορούν την κατάσταση υγείας ενός φυσικού προσώπου αποτελούν προσωπικά δεδομένα σχετικά με την υγεία, δηλαδή προσωπικά δεδομένα που τυγχάνουν αυστηρότερης προστασίας. Πληροφορίες που εμπίπτουν στο πλαίσιο αυτό είναι ενδεικτικά, «η κατάσταση κατονομαζομένου ή ταυτοποιήσιμου υποκειμένου των δεδομένων ως νοσούντος ή μη, η κατ' οίκον παραμονή του λόγω

²⁵ Βλ. ανάλυση σε εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο, Βασίλειος Τζέμος, «Η «ώριμη» αναλογικότητα Η αναλογικότητα των περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως κανόνας του Συνταγματικού Δικαίου και του Δικαίου της ΕΕ που δεν περιλαμβάνει την αναλογικότητα σε στενή έννοια», *ΔιΔικ* 2/2019, <https://www.ddikastes.gr/node/4543> (τελευταία πρόσβαση 1.4.2020). Επικαιροποιημένη εκδοχή του άρθρου με αναφορά και στον Covid-19 έχει δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ, www.dimosiodikaio.gr) και στην σελίδα της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ) στο facebook.

²⁶ Βλ. γενικά Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, «Η προστασία προσωπικών δεδομένων σε περίοδο πανδημίας», προδημοσίευση από ΤοΣ, https://www.constitutionalism.gr/wp-content/uploads/2020/03/2020.03.28_Panagopoulou_privacycoronavirus.pdf (τελευταία πρόσβαση, 1.4.2020).

²⁷ Βλ. Ευάγγελος Βενιζέλος, ««Πανδημία, Θεμελιώδη Δικαιώματα και Δημοκρατία» | Συμπληρωμένη έκδοση 4.4.2020, <https://www.evenizelos.gr/mme/articlesinthepress/435-articles2020/6222-4-4-2020.html> (τελευταία πρόσβαση, 4.4.2020): Το ευρωπαϊκό όργανο το αρμόδιο για την εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), το European Data Protection Board, σε μια δήλωση στην οποία προέβη στις 19.3.2020 αφήνει μεγάλα περιθώρια δράσης στα κράτη μέλη, στο πλαίσιο πάντοτε του ΧΘΔ και της ΕΣΔΑ και υπό δικαστικό έλεγχο. Το EDPB αναφέρεται στα προβλήματα που έχουν ήδη ανακύψει και θεωρεί ότι όλα τα αναγκαία μέτρα μπορούν να ληφθούν στο πλαίσιο του άρθρου 9 παρ. 2 περ. Θ και της αιτιολογικής σκέψης 46 του Γενικού Κανονισμού και του άρθρου 15 της Οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, εφόσον τηρούνται προσεκτικά οι προβλεπόμενοι όροι. Η ελληνική ΑΠΔΠΧ είναι πιο επιφυλακτική στις διατυπώσεις των Κατευθυντήριων Γραμμών που εξέδωσε στις 18.3.2020 «για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της διαχείρισης του COVID-19».

²⁸ <https://www.dpa.gr/APDPXPortlets/htdocs/documentSDisplay.jsp?docid=163,39,44,101,194,223,3,99> (τελευταία πρόσβαση, 2.4.2020).

ασθένειας, η διαπίστωση ενδείξεων ασθένειας, ενδεχομένως και δια της κλινικής εικόνας του (βήχας, καταρροή, θερμοκρασία ανώτερη της φυσιολογικής κ.λπ.)»).

Περαιτέρω, η παράγραφος με αριθμό 3 των υπό εξέταση οδηγιών αναφέρει ότι όταν η επεξεργασία διενεργείται από αρμόδιες δημόσιες αρχές χάριν λήψης αναγκαίων μέτρων που περιγράφονται σε ΠΝΠ με σκοπό τον περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει η εφαρμογή του άρθρου 6 ΓΚΠΔ²⁹ παρ. 1 εδ. γ' περί της επεξεργασίας βάσει έννομης υποχρέωσης του υπευθύνου αυτής, δ' περί της αναγκαιότητας της επεξεργασίας χάριν διαφύλαξης ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου ή τρίτου, και ε' περί της αναγκαιότητας της επεξεργασίας χάριν δημοσίου συμφέροντος ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας εκ μέρους του υπευθύνου επεξεργασίας.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η τέταρτη παράγραφος των οδηγιών, η οποία ορίζει αυτολεξεί ότι: *«Το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο δικαίωμα. Πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται σε σχέση με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας (αιτ. σκ. 4 ΓΚΠΔ). Από το σύνολο των ανωτέρω υπ' αρ. 1-3 σκέψεων προκύπτει ότι η εφαρμογή του νομικού πλαισίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν συνιστά εμπόδιο στη λήψη των αναγκαίων μέτρων αντιμετώπισης του κορωνοϊού. Αντιθέτως, παρέχονται οι νομικές βάσεις για την αναγκαία επεξεργασία, με την επιφύλαξη ότι τηρούνται οι βασικές αρχές και εξασφαλίζονται οι σχετικές ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις και προϋποθέσεις σύννομης επεξεργασίας. Επισημαίνεται ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υγείας στο πλαίσιο λήψης μέτρων κατά του κορωνοϊού διενεργείται από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές ως απαραίτητη για λόγους δημοσίου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας, στις οποίες περιλαμβάνεται και η προστασία έναντι σοβαρών διασυννοριακών απειλών κατά της υγείας κατ' αρ. 9 παρ. 2 εδ. θ' ΓΚΠΔ (βλ. αιτ. σκ. 46 και 52 ΓΚΠΔ). Ως εκ τούτου οι αρμόδιες δημόσιες αρχές αποτελούν τους υπευθύνους επεξεργασίας που επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα απλά και υγείας (ειδικής κατηγορίας) για την προστασία της δημόσιας υγείας».* Από την παράγραφο αυτή δηλαδή, αλλά και από τη γενική επισκόπηση των οδηγιών της Αρχής προκύπτει επιπροσθέτως το ότι κάθε υπεύθυνος επεξεργασίας προβαίνει ο ίδιος σε στάθμιση εννόμου συμφέροντος κατά την επεξεργασία των δεδομένων (π.χ. για δημοσιογραφικούς σκοπούς), στο πλαίσιο που του επιτρέπεται από την κείμενη νομοθεσία, καθώς τα μέτρα είναι ιδιαίτερα αυστηρά ως προς τη διαφύλαξη των πληροφοριών. Το γεγονός αυτό συνάδει με την κατάργηση της αδειοδότησης εκ μέρους της Αρχής για επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (απόφαση υπ' αριθμ. 46/2018).

Σε παρόμοιο πλαίσιο κινείται και η Ιρλανδική Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία αναπτύσσει το σκεπτικό της με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας ως προς την επεξεργασία των δεδομένων εν μέσω πανδημίας. Πιο αναλυτικά, έκρινε ότι οι οργανισμοί που επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα έχουν την υποχρέωση διαφάνειας ως προς τα μέτρα που εφαρμόζουν, το σκοπό της επεξεργασίας, αλλά και το χρόνο διατήρησης των δεδομένων. Υποχρεούνται, επίσης, να παρέχουν πληροφορίες στους πολίτες σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων τους σε μορφή που να είναι κατανοητή και εύκολα προσβάσιμη. Επιπλέον, αποφάσισε ότι κάθε

²⁹ Βλ. για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ την υπ' αριθμ. 1/2020 γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ, file:///C:/Users/user/Downloads/gnomodotisi%201_2020.pdf (τελευταία πρόσβαση, 1.4.2020).

επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο της πρόληψης της εξάπλωσης του COVID-19 είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται με τρόπο που εξασφαλίζει την ασφάλεια των δεδομένων, ιδίως τα δεδομένα υγείας. Η ταυτότητα δηλαδή των προσβεβλημένων ατόμων δεν πρέπει να γνωστοποιείται σε τρίτους ή στους συναδέλφους τους χωρίς σαφή αιτιολόγηση. Περαιτέρω, παρομοίως με κάθε επεξεργασία δεδομένων, πρέπει να τηρείται η αρχή της ελάχιστης επεξεργασίας για την επίτευξη των σκοπών εφαρμογής μέτρων κατά του COVID-19. Ακόμη, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει είναι υποχρεωμένοι να τεκμηριώνουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με τα μέτρα που εφαρμόζονται για τη διαχείριση του COVID-19, τα οποία επηρεάζουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁰.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η από 19.3.2020 δήλωση του European Data Protection Board³¹. Σύμφωνα με αυτή, η νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν συνιστά εμπόδιο στην λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της πανδημίας. Ο GDPR ως ένα ευρύ νομοθέτημα, περιλαμβάνει στο πλαίσιο του κανόνες που ισχύουν για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σε κατάσταση, όπως η τρέχουσα που τίθεται ζήτημα προστασίας της δημόσιας υγείας, σε συνεργασία πάντα με την εθνική νομοθεσία. Συνεπώς, τα μέτρα που λαμβάνονται ακολουθούν το εθνικό δίκαιο, τις επιταγές του ΧΘΔΕΕ³² και της ΕΣΔΑ, ενώ είναι απαραίτητο να είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, επιβάλλοντας τον μικρότερο δυνατό περιορισμό των δικαιωμάτων των πολιτών για χάρη της προστασίας της δημόσιας υγείας.

7. Αντί επιλόγου: η αναγκαιότητα ενός μέτρου σε μια δημοκρατική κοινωνία

Οι νέες ρυθμίσεις για την ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση φαίνεται πως περισσότερο διευκολύνουν παρά περιορίζουν την καθημερινότητα των πολιτών, καθώς εισάγουν ταχύτερες μεθόδους εξυπηρέτησής τους αποτελώντας σημείο της ψηφιακής τους επαφής με το κράτος. Η έκδοση μιας ηλεκτρονικής εξουσιοδότησης ή μιας ηλεκτρονικής υπεύθυνης δήλωσης για παράδειγμα, οπωσδήποτε απλοποιούν την έκδοση εγγράφων που χρησιμοποιούνται ευρέως. Γενικότερα, η ΕΨΠ της Δημόσιας Διοίκησης αναμένεται να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στη λειτουργία των φορέων Γενικής Κυβέρνησης, ενώ αναφορικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι διατάξεις, όπως είναι διαμορφωμένες έως σήμερα, διασφαλίζουν το απαραβίαστό τους, αφού η επεξεργασία διενεργείται κάθε φορά για συγκεκριμένο σκοπό, ο οποίος είναι στενά ορισμένος. Θα έχει, πάντως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελλοντική νομολογία ή οι μελλοντικές οδηγίες της ΑΠΔΠΧ πάνω στο θέμα αυτό, όπως, επίσης, και η ανταπόκριση της δημόσιας διοίκησης στα νέα δεδομένα. Τέλος, οι ιδιαίτερες συνθήκες δικαιολογούν την ανάγκη επιβολής περιορισμών και στον ιδιωτικό βίο στο μέτρο που διασφαλίζεται η δημόσια υγεία. Ως προς την ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση, η εφαρμογή της αρχής της αναγκαιότητας μέσω της εισαγωγής στην εθνική έννομη τάξη των νέων ρυθμίσεων, δεν φαίνεται να επιβάλλει αθέμιτους περιορισμούς στον ιδιωτικό βίο, αρκεί η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα να

³⁰ Βλ. Data Protection Commission (DPC), «Data Protection and COVID-19», 6.4.2020, <https://www.dataprotection.ie/en/news-media/blogs/data-protection-and-covid-19> (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020).

³¹ Statement on the processing of personal data in the context of the COVID-19 outbreak, Adopted on 19 March 2020, https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/news/edpb_statement_2020_processingpersonaldataandcovid-19_en.pdf (τελευταία πρόσβαση, 7.4.2020).

³² Για τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικωμάτων της ΕΕ βλ. Β. Τζέμος (Επιμ.), Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Ερμηνεία κατ'άρθρο, 2^η έκδοση, 2019.

διενεργηθεί με τον δέοντα τρόπο. Σε κάθε περίπτωση, τα ερωτήματα που καλείται να διερευνήσει κάποιος κατά την εξέταση της αναγκαιότητας ενός μέτρου σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι τα εξής: «Ποιο είναι το όφελος μιας ρύθμισης;», «Ποια τα αποτελέσματά της;»...